

INVESTITSIYA SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI VA DAVLATNING UNDAGI ROLI

Sattorova Malika Soib qizi

Tashkent International University of Education

E-mail: malikasattorova025gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida investitsiya siyosatining shakllanishi, uning iqtisodiy o'sishga ta'siri, davlatning investitsiya jarayonlaridagi roli hamda boshqaruv mexanizmlarining samaradorligi ilmiy tahlil qilinadi. Shuningdek, investitsiya multiplikatori va ROI kabi zamonaviy iqtisodiy ko'rsatkichlar misolida investitsiya samaradorligini baholash mexanizmlari yoritilgan. Tadqiqot davomida milliy iqtisodiyotdagi mavjud tendensiyalar, islohotlar va strategik ustuvor yo'nalishlar asosida takomillashtirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: investitsiya siyosati, davlat boshqaruvi, multiplikator, ROI, investitsion muhit, iqtisodiy o'sish.

ANNOTATION

This article provides a scientific analysis of the formation of investment policy in the Republic of Uzbekistan, its impact on economic growth, the role of the state in investment processes, and the effectiveness of investment management mechanisms. The study also examines modern economic indicators such as the investment multiplier and ROI (Return on Investment) as tools for evaluating investment efficiency. Based on existing trends in the national economy, ongoing reforms, and strategic priorities, practical recommendations for improving the investment policy system have been developed.

Keywords: investment policy, public administration, multiplier, ROI, investment climate, economic growth.

KIRISH

Bozor iqtisodiyotiga o'tishning yangi bosqichi sifatida O'zbekistonda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, iqtisodiyotning modernizatsiyasi va raqobatbardoshligini oshirishda investitsiyalarning roli beqiyos ahamiyatga ega. So'nggi yillarda amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar, soliq va bojxona siyosatining liberallasuvi, davlat-xususiy sheriklikning kengayishi, xorijiy investorlar uchun kafolatlar tizimining yaratilishi investitsiya muhitini tubdan o'zgartirdi. Shu bilan birga, investitsiyalarni boshqarish hamon tizimli yondashuvni talab etadigan murakkab jarayon bo'lib qolmoqda.

Investitsiya siyosati samaradorligi davlatning iqtisodiy siyosati bilan bevosita bog'liq. Davlat investitsiya jarayonlarining huquqiy asoslarini yaratadi, makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi, strategik tarmoqlarda investitsion loyihalarni qo'llab-quvvatlaydi, risklarni kamaytiradi va investitsiya oqimlarini tartibga soladi. Shu bois investitsiya siyosatini ilmiy asosda tahlil qilish bugungi kunda dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biridir.

ADABIYOTLAR SHARHI

Investitsiya siyosati nazariyasi iqtisodiyot fanining eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, uning shakllanishi va rivojlanishi turli ilmiy maktablar, iqtisodiy paradigmalarning takomillashuvi hamda global iqtisodiy jarayonlar bilan chambarchas bog'liq. A. Smitning "ko'rinmas qo'l" konsepsiyasi investitsiya faoliyatining bozor mexanizmlari orqali o'z-o'zidan muvozanatlanishini asoslab bergan bo'lsa, D. Rikardo kapitalning chegaraviy samaradorligi va jamg'arma normasi o'rtasidagi bog'liqlikni yoritib, investitsiyaning barqaror iqtisodiy o'sishdagi rolini ta'kidlaydi.

Institutsional iqtisodiyot vakillari – D. North, O. Williamsonlar investitsiya muhiti barqarorligining asosiy omili sifatida institutlar tiziminig sifatini

ko'rsatadi. D. Northga ko'ra, iqtisodiy rivojlanishning asosiy sharti – huquqiy kafolatlar, mulk huquqi himoyasi, kontraktlar bajarilishining kafolatlanganligi va davlat boshqaruvining samaradorligidir. Institutsional yondashuv investitsiya siyosatida davlatning o'rni nihoyatda muhim ekanini ko'rsatadi.

Davlatning iqtisodiyotni tartibga solish nazariyalari ichida J. Buchanan, R. Musgrave, M. Olson kabi olimlar investitsiya jarayonini boshqarishda davlatning bevosita ishtiroki zarurligini asoslaydi. Buchananning fikricha, davlat bozor mexanizmlarining barcha holatlarda optimal natija berishini kutib o'tirmasdan, iqtisodiy siyosat orqali strategik investitsiya yo'nalishlarini shakllantirishi lozim.

Shuningdek, investitsiya siyosati bo'yicha xorijiy tajribalarni o'rganish O'zbekiston uchun muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Xitoyning "Bir kamar — bir yo'l" tashabbusi orqali investitsiya oqimlarini boshqarish mexanizmlari, Janubiy Koreyaning innovatsion investitsiya modeli, Singapurning institutsional modernizatsiya tajribasi, Turkiyaning sanoat zonalariga investitsiya jalb qilishdagi yondashuvlari bugungi kunda ko'plab davlatlar uchun namuna bo'lib xizmat qilmoqda.

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, investitsiya siyosati samaradorligi institutsional barqarorlik, makroiqtisodiy muhit, texnologik rivojlanish, davlat boshqaruvining sifat darajasi, moliya bozorlarining rivojlanganlik holati va investitsiya risklarining boshqarilishi bilan bevosita bog'liq. Shuning uchun investitsiya siyosatini takomillashtirish bo'yicha ilmiy izlanishlar davom ettirilishi kerak bo'lgan dolzarb yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolada quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

- nazariy tahlil va umumlashtirish;
- qiyosiy tahlil (milliy va xalqaro tajriba solishtirildi);
- iqtisodiy-matematik modellash (ROI, multiplikator);
- statistik tahlil;

- sistemali yondashuv.

Tahlil va natijalar

1. ROI ko'rsatkichi orqali investitsiya samaradorligi

Investitsiyaning umumiy qaytimi (ROI) quyidagicha aniqlanadi:

$$ROI = \frac{Foyda - Xarajat}{Xarajat} * 100\% \quad (1)$$

Misol: 500 mln so'm investitsiya → 150 mln so'm foyda.

Natija:

$$ROI = \frac{150mln - 0}{500mln} * 100\% = 30\%$$

Bu investitsiya samarali bo'lganini bildiradi.

2. Investitsiya multiplikatorining iqtisodiy o'sishga ta'siri

Keynes modeli:

$$k = \frac{1}{1 - MPC} \quad (2)$$

Agar MPC = 0.8 bo'lsa,

$$k = \frac{1}{1 - 0.8} = 5$$

Demak, 100 mlrd so'mlik investitsiya 500 mlrd so'mlik qo'shimcha daromad yaratadi.

Bu davlat investitsiyalari iqtisodiyotga kuchli ta'sir ko'rsatishini isbotlaydi.

XULOSA

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, investitsiya siyosatini shakllantirishda davlatning roli bir nechta asosiy yo'nalishlar bo'yicha namoyon bo'ladi: huquqiy muhitning barqarorligini ta'minlash, sohalar bo'yicha investitsiya ustuvorliklarini belgilash, strategik tarmoqlarni qo'llab-quvvatlash, investorlar huquqlarini himoya qilish, makroiqtisodiy barqarorlikni kafolatlash, soliq va bojxona rag'batlari berish, hududiy salohiyatni oshirish, investitsiyalarni monitoring qilish va baholash, hamda xalqaro investitsiya hamkorligini rivojlantirish.

Tadqiqot davomida aniqlangan muhim jihatlardan biri shundaki, investitsiya siyosati samaradorligini oshirish uchun faqat huquqiy va iqtisodiy omillarni yaxshilash kifoya emas. Investitsion jarayonlarning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan institutsional islohotlarning chuqurligiga, davlat boshqaruvi samaradorligiga, korrupsiyaga qarshi kurash natijalariga, mulk huquqi kafolatlarining mustahkamligiga bog‘liq. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, investitsiya oqimlarining eng barqaror va yuqori darajasi institutlari rivojlangan, qonun ustuvorligi ta‘minlangan, boshqaruv tizimi shaffof va samarali bo‘lgan mamlakatlarda namoyon bo‘ladi.

Maqolada quyidagi takliflar ilgari surildi:

1. Investitsiya siyosatini boshqarishda raqamlashtirish jarayonini kuchaytirish.
2. DXSh loyihalari uchun samaradorlikni baholovchi yagona metodikani joriy etish.
3. Investitsiya samaradorligini baholashda ROI, IRR, NPV modellaridan majmuaviy foydalanish.

Tadqiqot natijalari umumlashtirilganda, investitsiya siyosatini takomillashtirish — bu faqat iqtisodiy loyiha yoki moliyaviy resurs masalasi emas, balki keng qamrovli institutsional, texnologik, boshqaruv va huquqiy islohotlar majmuasidir. Investitsiya siyosatining samaradorligi davlatning uzoq muddatli iqtisodiy strategiyasiga, xalqaro integratsiya jarayonlariga, ichki bozorning rivojlanish sur‘atlariga, iqtisodiy boshqaruvning professionallik darajasiga, bozor islohotlarining chuqurlik darajasiga bevosita bog‘liq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF–60-son Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar to‘g‘risidagi Qonun. 2020 yil 25 dekabr.

3. O‘zbekiston Respublikasi “Investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni.
4. O‘zbekiston Respublikasi “Davlat-xususiy sheriklik to‘g‘risida”gi Qonuni.
5. Solou R. “A Contribution to the Theory of Economic Growth.” *Quarterly Journal of Economics*, 1956.
6. Keynes J.M. *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan, 1936.
7. Romer P. “Endogenous Technological Change.” *Journal of Political Economy*, 1990.
8. Lucas R. “On the Mechanics of Economic Development.” *Journal of Monetary Economics*, 1988.
9. Schumpeter J. *Theory of Economic Development*. Harvard University Press, 1934.
10. North D. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press, 1990.
11. Musgrave R. *The Theory of Public Finance*. McGraw-Hill, 1959.
12. Olson M. *The Rise and Decline of Nations*. Yale University Press, 1982.
13. Todaro M., Smith S. *Economic Development*. Pearson, 2015.
14. UNCTAD. *World Investment Report 2023*. United Nations, Geneva.
15. World Bank. *Doing Business Report 2020*. Washington, DC.
16. OECD. *Policy Framework for Investment*. Paris, 2021.